

Zaterdag 12 juni 2021

TivoliVredenburg - Grote Zaal - 21.00 uur

CALEFAX

35 Vette Jaren

Bij het 7e lustrum van 's werelds eerste rietkwintet

Oliver Boekhoorn hobo

Lars Wouters van den Oudenweijer klarinet

Raaf Hekkema saxofoon

Jelte Althuis basklarinet

Alban Wesly fagot

Katrien Baerts sopraan

Bowie Verschuuren video's, camera en montage

Alban Wesly concept

Bert Dautzenberg tekst

Leoš Janáček 1854 - 1928

Op een overwoekerd pad (arrangement Alban Wesly)

Onze avonden

Een weggewaaid blad

Woorden schieten tekort!

De kerkuil is niet weggevlagen!

Johannes Ockeghem ca. 1410-1497

(arrangementen Raaf Hekkema)

Mort, tu as navré (chanson)

Salve Regina (motet)

Nico Muhly *1981

Hymns for Private Use, voor sopraan en rietkwintet (2012)

Virga rosa virginum

Sleep

An Autumnal Song

Raaf Hekkema *1968

Terugblik (2020, première)

Johann Sebastian Bach 1685 - 1750

Fantasie en Fuga BWV 542

arrangement Jelte Althuis

35 Jaar Calefax!

Waar we bij een nieuw menskind eerst de weken tellen, dan de maanden en later alleen nog de verjaardagen vieren, zo zijn ze bij Calefax gewend geraakt om stil te staan bij de ronde jubeljaren, zoals nu 35 jaar. Ja, ieder jaar op 21 november – de datum waarop in 1985 een stel schooljongens een concertje gaf in een formatie die ze later Calefax zouden noemen – sturen de musici elkaar nog een gelukwens in de whatsapp-groep, en plaatsen een aardige foto plus anekdote op hun *socials*. Maar echt stilstaan bij het verstrijken van de tijd doen ze als groep alleen nog bij de lustrums.

En hier is dan het zevende lustrum, dat gemarkeerd wordt met het concertprogramma **35 Vette Jaren**, met het verschijnen van *Bach's Musical Offerings* – alweer Calefax' twintigste album – en de bijbehorende tournee. Daarnaast offeren de musici ook een cadeautje aan al hun rietblazende fans in de wereld: de kans om mee te spelen met Calefax! In oktober presenteert de groep vijf opnames van het grootse *Ricerca* uit Bachs *Musikalisches Opfer*, telkens *minus one*. Op www.calefax.nl staat voor iedere rietblazer zijn partij van deze muziek klaar om te downloaden, plus het audio-bestand waarin deze stem ontbreekt.

Tijdens de concerten van **35 Vette Jaren** *zoomt* Calefax in op vijf ervaringen en hoogtepunten die de leden van de groep in hun lange carrière meemaakten. Aan de hand van vijf muziekstukken krijgt u een indruk van wat de musici beweegt: aan ieder stuk gaat een korte video vooraf waarin telkens een van de blazers vertelt wat dit werk voor hemzelf of voor Calefax betekent. Deze videoportretten gaan in op de achtergrond van de persoonlijke keuze van de musici, hieronder leest u meer over de gespeelde muziek.

Leoš Janáček - Op een overwoekerd pad

De Tsjechische componist Leoš Janáček leefde in een muzikaal kantelend tijdperk. De Romantiek liep op zijn laatste benen, Europa snakte naar nieuwe inspiratie. Janáček vond die in de Moravische volksmuziek, die hij evenwel niet citeerde of bewerkte, maar eerder 'verinnerlijkte', waardoor ze onderdeel werd van het DNA van zijn eigen muzikale denken. Een van de opvallende kenmerken van Janáček's carrière is daarnaast dat hoe ouder hij werd, hoe energiever, 'jonger' hij componeerde. Er wordt wel gezegd dat de melancholieke toon van zijn vroegere werk, zoals *Op een*

overwoekerd pad, zijn oorsprong vindt in zijn ongelukkige huwelijk, en de vroege dood van twee van zijn kinderen. Al in 1997 maakte Alban Wesly een eerste arrangement voor Calefax van *Op een overwoekerd pad*. 'Toen ik bezig was met het bewerken, las ik dat enkele delen uit deze cyclus oorspronkelijk voor harmonium zijn gedacht - en dus niet voor piano, waar de muziek doorgaans op wordt uitgevoerd. Dit bevestigde mijn gevoel dat het hier om echte blaasmuziek gaat: vaak lange lijnen die het mooist tot hun recht komen als ze door 'lucht gedragen worden'. Veelzeggend zijn ook de crescendo's die Janáček voorschrijft bij liggende akkoorden: een effect dat een piano niet kan realiseren, maar een harmonium wel - en een rietkwintet ook.'

Thuis luisteren? Van Janáček zijn de *Zdenka-varianties* te horen op de Calefax-cd **Hidden Gems** (Pentatone PTC 518 658).

Ockeghem – Mort, Tu As Navré – Salve Regina

De roemruchte musici en pedagogen Paul van Nevel en Jan Nuchelmans introduceerden bij de leden van Calefax in de vroege jaren 1990 veel muziek die op het conservatorium slechts mondjesmaat aan bod kwam. Een voorbeeld is de magistrale muziek van Johannes Ockeghem, een in zijn tijd alom geliefde meester in de polyfonie uit wat we toen nog de Lage Landen noemden. De grondige kennismaking met de muziek van Ockeghem heeft zeker bijgedragen aan Calefax' blijvende passie voor polyfone muziek. Optredens op de festivals van Utrecht en Saintes (Charente-Maritime) waren destijds zowel een *boost* voor de carrière van Calefax, als een verfrissende steen in de vijver van de oude muziekpraktijk. Het chanson *Mort, tu as navré* componeerde Ockeghem in 1460 bij de dood van de componist Gilles Binchois. De openingszin luidt compleet: *Mort, tu as navré de ton dart le pere de joieuseté* (Dood, je hebt verwond, met je pijl, de vader van het geluk). Het werk bestaat uit twee lagen: één groep zingt in het Latijn, de andere in het Frans. In dit arrangement van Raaf Hekkema worden de lagen eerst afzonderlijk geïntroduceerd en pas later boven elkaar gelegd. Hekkema bekwaamde zich voor zijn versieringen in de stijl van de zestiende-eeuwse Italiaanse zink- (cornetto-)spelers. In het motet *Salve, Regina (Gegroet, Koningin)*, een van de zogenaamde Maria-antifonen, slaat Ockeghem een duidelijk plechtiger toon aan dan in zijn seculiere werk. De textuur van lange complexe lijnen in dit motet lijkt sterk op die van de missen waarin Calefax zich in de jaren 1990 verdiepte, maar die te lang zijn om tijdens dit concert te presenteren.

Thuis luisteren? Van Ockeghem zijn *Mort, tu as Navré*, en *Intemerata Dei Mater* te horen op de Calefax-cd **600 Jaar Calefax** (MDG 619 1043-2), en delen uit de mis *Fors Seulement* op Calefax' eerste en overigens uitverkochte cd (Canal Grande 9321) uit 1993.

Nico Muhly – Hymns for private use

Calefax werd in 2012 door het Concertgebouw in Amsterdam en de Wigmore Hall in Londen voor een concertreeks gekoppeld aan sopraan Lenneke Ruiten en aan de New Yorkse componist Nico Muhly. Voor sopraan en rietkwintet componeerde Muhly *Hymns for private use*, een reeks van vijf liederen op verschillende oude Engelse teksten, daterend van de twaalfde tot de achttiende eeuw. Tijdens dit vanwege corona ingekorte concert hoort u het eerste, derde en vierde deel.

Het eerste lied, *Virga Rosa Virginum*, is een tekst (in een mengeling van Engels en Latijn) over de Maagd Maria en haar zoon: zoals bij veel oude teksten het geval is, wordt het gelukkige kerstverhaal onderbroken door een korte verwijzing naar het kruis. Waar de Engelse tekst verhalend wordt gebracht, zweven de Latijnse woorden, in serene vervoering.

In *Sleep*, een prachtige zeventiende-eeuwse vertaling van Ambrosius (vierde eeuw), wordt geschilderd met woorden. De sopraan zingt een eenvoudige, langzame melodie terwijl de blazers heftig trillen als riet.

An Autumnal Song is een simpele tekst in rijmende coupletten, bedoeld als hymnes in de klaslokalen van het koloniale Amerika. Muhly maakte een hymne-achtige melodie voor de sopraan, terwijl een trio van hobo, klarinet en saxofoon bedachtzaam vallende motieven spelen. De basklarinet en fagot breken hier bruut op in, waarna het deel afsluit met een vocalise.

De liedteksten vindt u achteraan dit programmablad.

Van Muhly is het kwintet-stuk *Look for me* te horen op de Calefax-cd **Hidden Gems** (Pentatone PTC518658).

Raaf Hekkema – Terugblik

Als mede-oprichter van Calefax is Raaf Hekkema vergroeid met zowel het instrumentarium als de musici van de groep. In de beginjaren componeerde Hekkema al voor Calefax, al stapte hij gauw over op het maken van arrangementen, naar eigen zeggen 'omdat je dan tenminste altijd met een meesterwerk aan het werk bent'. In de decennia die volgden was hij met enige honderden bewerkingen verantwoordelijk voor meer dan de helft van het gearrangeerde Calefax-repertoire. In de laatste jaren is zijn manier van arrangeren sterk geëvolueerd in een richting die hij wel 'hercomponeren' noemt, verwijzend naar zijn omgang met partituren van onder anderen Monteverdi (voor het project *Dijkdrift*, met Silbersee) en Purcell (*Dido & Aeneas*, met Eric Vloeimans). Het voelt dan ook als een logische stap dat Hekkema nu, na dertig jaar terugkeert naar weer helemaal autonoom componeren. Voor dit programma wilde hij experimenteren met 'een operaatje

zonder zang'. Hekkema: 'Het valt me vaak op dat bij opera, zelfs bij een Nederlandstalige opera, er vaak gewoon wordt boventiteld, simpelweg vanwege het feit dat zangers moeilijk verstaanbaar zijn wanneer ze zingen. Het is een langgekoesterde wens van mij om uit te zoeken in hoeverre het mogelijk is om met Calefax een muziek-theatraal verhaal te vertellen alsof wij (opera)zangers zijn. Ik zie *Terugblik* als een *pilot*, want ik hoop ooit op deze manier een hele opera voor Calefax te schrijven.' Voor *Terugblik* maakte Hekkema zelf een tekst – een soort 'kleedkamergesprek', op het lijf van de musici geschreven – en zette die op muziek. De vormgeving van de geprojecteerde teksten legde hij in handen van Bert Dautzenberg.

Thuis luisteren? Van Raaf Hekkema zijn arrangementen te horen op vrijwel alle Calefax-cd's.

Johann Sebastian Bach – Fantasie en Fuga

De Fantasie en Fuga in g-klein, BWV 542 van Johann Sebastian Bach geldt als een van Bachs meest indrukwekkende orgelwerken. Het is sterk verbonden aan een van Bachs grote voorbeelden, de in Deventer geboren en in Hamburg werkzame organist en componist Johann Adam Reincken (1643-1722). Het verhaal gaat dat Bach in 1720 in Hamburg op een van Reinckens bekendere werken een improvisatie gaf die alle toehoorders met stomheid sloeg, en de oude Reincken deed verzuchten: 'Ik dacht dat deze vaardigheid was uitgestorven, maar ik zie dat ze in u voortleeft.' Bach werkte deze improvisatie later uit tot wat we nu kennen als de Fantasie, vol bravoure, imposante dissonanten en verassende wendingen. De fuga wordt ook gezien als saluut aan Reincken, aangezien het thema lijkt te verwijzen naar diens Nederlandse afkomst: de melodie is ontleend aan een het liedje *Ik ben gegroet* uit de verzameling 'Oude en Nieuwe Hollandse Boerenliedjes'.

Thuis luisteren? Van Johann Sebastian Bach is werk te horen op de volgende Calefax-cd's:

Bach's Musical Offerings (Pentatone PTC 5186 840)

Goldberg Variations (RIOJA Records 1201)

Passacaglia en Fuga op CalefaXL (RIOJA Records 1101)

Die Kunst der Fuge (MDG 619 0989-2)

Katrien Baerts

De Belgische sopraan Katrien Baerts trad eerder met Calefax op tijdens de Hoornse Havenconcerten in 2017. Met plezier verdiept Calefax het contact met Baerts tijdens de concert-tournee '35 Vette Jaren!'. Haar stralende stem leent zich voor zowel hedendaags als oud repertoire, getuige haar samenwerking met specialistische dirigenten als Reinbert de Leeuw, Emilio Pomárico en Oliver Knussen, maar ook Richard Egarr en Vladimir Jurowski. Baerts behaalde een masterdiploma aan het Koninklijk Conservatorium van Brussel voor zowel zang als viool en is afgestudeerd aan de Dutch National Opera Academy.

Rietkwintet Calefax

Calefax is een hechte formatie van vijf rietblazers die een grote passie delen. Al vijfendertig jaar houden ze in binnen- en buitenland een reputatie hoog op basis van virtuoos spel, briljante arrangementen en een frisse podiumpresentatie. Ze gelden als de uitvinders van een nieuw genre: het rietkwintet. Daarmee inspireren zij jonge blazers die overal in de wereld in hun voetsporen treden. In het najaar van 2020 verscheen Calefax' twintigste cd: 'Bach's Musical Offerings'.

Alban Wesly

Liedteksten

Nico Muhly — Hymns for private use

Virga Rosa Virginum

Nowell, ell, ell, ell, ell, ell, ell, ell, ell, ell, ell,

Mary was greeted by Gabriel

Mary mother, meek and mild,
Fro shame and sin that ye us shield,
For great on ground ye go with child,
Gabriele nuncio.

Mary mother, be not adread,
Jesu is in your body bred,
And of your breast He will be fed,
Cum pudoris lilio.

Mary mother, the fruit of thee
For us was nailedd on a tree,
In heaven is now His majesty,
Fulget Resurreccio.

Mary mother, the thirde day
Up He rose, as I you say,
To hell He took the rightë way,
Motu fertur proprio.

Mary mother, after thy Son,
Up thou styest with him to wone;
The angels were glad when thou wert come,
In celi palacio.

Sleep

Thou stoopest once to suffer here,
and risest o'er the starry sphere;
Hell's gates at Thy descent were riven,
thy ascent is to highest Heaven.

One with the Father! Prince of might!
O'er Nature's realm assert Thy right.
Our sickly bodies pine to know
Thy heavenly strength, Thy living glow.

How bright Thy lowly manger beams!
Down earth's dark vale its glory streams,
The splendour of Thy natal night
Shines through all Time in deathless light.

An Autumnal Song

See the leaves around us falling,
Dry and withered to the ground;
Thus to thoughtless mortals calling,
In a sad and solemn sound:

"Youth, on length of days presuming,
Who the path of pleasure tread,
View us, late in beauty blooming,
Numbered now among the dead.

"What though yet no losses grieve you —
Gay with health and many a grace;
Let not cloudless skies deceive you,
Summer gives to Autumn place."

On the tree of life eternal
Let our highest hopes be stayed.
This alone, forever vernal,
Bears a leaf that shall not fade.